

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
щодо забезпечення самостійної роботи
студентів з дисципліни
“ЛАТИНСЬКА МОВА”
(для бакалаврів)

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2011

МАУП

Підготовлено кандидатом педагогічних наук, доцентом кафедри іноземних мов *В. Г. Домніч*

Затверджено на засіданні кафедри іноземних мов (протокол № 2 від 25.09.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Домніч В. Г. Латинська мова. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Латинська мова” (для бакалаврів). – К.: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2008. – 23 с.

Навчально-методична розробка містить пояснювальну записку, завдання для самостійного опрацювання навчального матеріалу до програми дисципліни “Латинська мова”, а також список літератури.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Самостійна робота студентів є складовою навчального процесу, важливим чинником, який формує вміння навчатися, сприяє активізації засвоєння студентом знань та вмінь з іноземної мови. Самостійна робота студентів є основним засобом опанування навчального та додаткового матеріалу з латинської мови у позааудиторний час.

Мета самостійної роботи студентів – сприяти засвоєнню в повному обсязі навчальної програми та формуванню самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості, сутність якої полягає в умінні систематизувати, планувати та контролювати та вдосконалювати власну діяльність.

Основні завдання:

- вчити майбутнього фахівця вільно орієнтуватися в сучасному інформаційному потоці з метою удосконалення іншомовних умінь і навичок;
- удосконалювати комунікативні уміння й навички володіння іспанською мовою;
- розвивати уміння адекватно поводитися в різноманітних життєвих ситуаціях ділового спілкування;
- готувати майбутнього фахівця до наукової діяльності, продовження освіти.

Наприкінці курсу студенти повинні вміти:

- вести бесіду-діалог проблемного характеру відповідно до програмної тематики та комунікативної функції;
- робити самостійні усні монологічні повідомлення латинською мовою за тематикою курсу;
- реферувати (усно та письмово) оригінальні різностильові тексти;
- здійснювати адекватний переклад з латинської мови на українську та навпаки текстів, що відповідають тематиці та рівню складності курсу.

МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАННЯ

Мета навчання:

Метою вивчення латинської мови на юридичному факультеті є набуття студентами навичок читання, правильної вимови та наголосу,

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2008
- © ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2008

знання напам'ять визначеної програмою кількості юридичних термінів, формулювань, виразів і цитат, читання зі словником і переклад латинських оригінальних правових текстів.

Метою вивчення латинської мови в юридичних навчальних закладах є оволодіння основами елементарної граматики латинської мови юридичних текстів, вироблення вміння читати і перекладати із словником оригінальний юридичний текст, нагромадження лексичного запасу в обсязі близько 400 слів, уміння практично користуватися юридичною термінологією. Ця програма передбачає як обов'язковий курс латинської мови на юридичному факультеті (84 години), так і заняття латиною за спеціалізацією.

Основною метою навчання латинської мови є забезпечення володіння юридичною термінологією латинського походження, вміння читати оригінальні юридичні тексти і перекладати їх рідною мовою зі словником.

У процесі досягнення основної мети реалізуються освітні завдання, що є складовою частиною загальноосвітньої програми правознавчого факультету.

Мета і завдання досягаються впродовж повного курсу вивчення латинської мови, який розрахований на 84 години — для студентів-юристів денної форми навчання, та 12, 14, 16 годин — для студентів-юристів заочної форми навчання, 60 годин — для студентів 3 курсу денної форми навчання.

Студент повинен уміти:

- правильно вимовляти, наголошувати латинські слова;
- читати і перекладати нормативні тексти з юридичної латини;
- користуватися нормативною юридичною латинською термінологією;
- знати напам'ять 150 латинських юридичних виразів.

Поточний і підсумковий контроль

Поточний контроль здійснюється, як на заняттях, так і після завершення кожного циклу занять згідно з тими метою і завданнями, які визначалися в кожному семестрі.

Підсумковий контроль здійснюється у вигляді поточного опитування (колоквіуму), самостійних та контрольних робіт, перевірки домашніх завдань.

**ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО
ОПРАЦЮВАННЯ**

1. Правила читання латинських букв і буквосполучень. Правила наголосу.
2. Граматичні категорії іменника. Визначення практичної основи іменника. Правила запису іменника в словнику.
3. Іменники та прикметники I відміни.
4. Іменники та прикметники II відміни.
5. Іменники III відміни. Приголосна, голосна та мішана групи.
6. Прикметники III відміни.
7. Ступені порівняння прикметників.
8. Особливості відмінювання займенників.
9. Граматичні категорії дієслова. Основні форми дієслова. Дієвідміни. Основа інфекта.
10. Особові закінчення активного і пасивного стану часів системи інфекта. Praesens Indicativi activi et passivi.
11. Imperfectum indicativi activi et passivi.
12. Futurum I indicativi activi et passivi.
13. Наказовий спосіб теперішнього і майбутнього часу.
14. Часи системи інфекта дієслова **esse** “бути”. Дієслова, похідні від **esse**.
15. Система часів доконаного виду дієслова. Основа перфекта. Perfectum indicativi activi.
16. Plusquamperfectum et Futurum II indicativi activi.
17. Відмінювання дієслова **esse** в часах системи перфекта.
18. Дієприкметники теперішнього, минулого і майбутнього часу.
19. Пасивна форма часів системи перфекта.
20. Описова дієвідміна активного стану.
21. Герундив. Описова дієвідміна пасивного стану.
25. Активна і пасивна конструкції.
26. Accusativus et Nominativus cum Infinitivo.
27. Accusativus et Nominativus duplex.
28. Ablativus Absolutus.
29. Порядок роботи над перекладом.
30. Вибрана юридична термінологія і загальноживані крилаті вирази-сентенції.

DECLINACIO

- 1 – a, e
- 2 – i
- 3 – is
- 4 – ei

ІМЕННИКИ ПЕРШОЇ ВІДМІНИ

До них належать іменники жіночого роду, які у Н. в однини мають закінчення – a, а в Р. в однини – ae. До них належать іменники чол. роду, які мають ті самі закінчення і позначає рід занять, професію.

Одн.	Множ.
Nom. – a	– ae
Gen. – ae	– arum
Dat. – ae	– is
Ace. – am	– as
Abl. – a	– is

ІМЕННИКИ ДРУГОЇ ВІДМІНИ

До них належать іменники чоловічого роду з закінченням – us, er, ir в Н. в однини та іменники сер. роду з закінченням – um, і мають закінчення –i в Р. в однини. Винятки: peridus, f; crystallus, f; virus, n.

Nom. – us, er, ir, um	– i, a
Gen. – i	– arum
Dat. – o	– is
Ace. – um	– os, a
Abl. – o	– is

НАКАЗОВИЙ СПОСІБ

У цього способу є 2 форми:

- 1) друга особа однини

утворюється відкиданням -re від дієслова (amare – ama; studere – stude)

- 2) друга особа множини

до основи інфінітива додається – te для 1,2,4 та – ite для 3: legite, amate, audite.

PRAESENS ACTIVI

1 особа – o	– mus
2 – s	– tis
3 – t	– nt

PRAESENS INDICATIVI PASSIVI

1 – or	– mur
2 – ris	– mini
3 – tur	– ntur

У 3 дієвідміні: в 2 особі однини перед – ris – буде – e
в 3 особі однини – e – змінюється на – i
в 3 особі множини перед – ntur, буде – u

В інфінітиві в пасивному стані змінюється – e – на – i (salutare – salutari)

В 4 дієвідміні додається – u

Nom. переходить в Ace.

Ace. Переходить в Nom.

Nom. переходить в Abl.

IMPERFECTUM

Дія відбувається в минулому, яка немає результату. Утворюється за допомогою суфіксів -ba- для 1,2 дієвідміні
-eba- для 3,4 дієвідміні

Actuv		Passiv	
m	mus	r	mur
s	tis	ris	mini
t	nt	tur	ntur

eram – був

eras

erat

eramus – були

eratis

erant

Займенник

1. **Особові:** ego – я, tu – ти, nos – ми, vos – ви (3-тю особу замінюють вказівні займенники).

1-ша особа				
	Singularis		Pluralis	
Nom.	ego	я	nos	ми
Gen.	met	мене	nostrī	нас
Dat.	mihi	мені	nobis	нам
Acc.	me	мене	nos	нас
Abl.	me	(зі)мною	nobis	(з) нами

2-га особа				
	Singularis		Pluralis	
Nom.	tu	ти	vos	ви
Gen.	tui	тебе	vestri	вас
Dat.	tibi	тобі	vobis	вам
Acc.	te	тебе	vos	вас
Abl.	te	(з) тобою	vobis	(з) вами

2. Присвійні:

Singularis	Pluralis
meus, -a, -um — мій	noster, -tra, -trum — наш
tuus, -a, -um — твій	vester, -tra, -trum — ваш
suus, -a, -um — свій	sui, -ae, -a — свої

Відмінюються, як прикметники 1-ї групи

3. Вказівні:

hic, haec, hoc — цей
 iste, ista, istud — той
 ille, illa, illud — той (аж той)
 ipse, ipsa, ipsum — сам
 is, ea, id — він (цей)
 idem, eadem, idem — той самий

4. Відносні: qui, quae, quod — котрий (який)

5. Неозначені: nemo — ніхто, nihil — ніщо

6. Зворотні: sui — себе 0

sibi — собі
 se — себе (з собою)

7. Питальні:

Nom. quis? quid?
 Gen. cuius?
 Dat. cui?
 Acc. quem? quid?
 Abl. quo?

Esse-бути

Я — sum
 Ти — es
 Він — est
 Ми — sumus
 Ви — estis
 Вони — sunt

Futurum primum

Дія відбувається в майбутньому, відповідає на питання “що робити?”

Для 1,2 дієвідмін додається суфікс — в- та особові закінчення

Activi		Pasivi	
-o	-mus	-or	-mur
-s	-tis	-ris	-mini
-t	-nt	-tur	-ntur

Перед особовим закінченням з'являються голосні -e, -i, -u

Orno, are

Ornabo	ornabimus	ornabor	ornabimur
Ornabis	ornabitis	ornaberis	ornabimini
Ornabit	ornabunt	ornabitur	ornabuntur

Adiectivum

(Прикметник)

Група, яка відмінюється за голосним типом 3 відміни.

Вони поділяються на:

- прикметники 3-х закінчень: er, is, e: acer, acris, acre
- прикметники 2-х закінчень: is (чол., ж. р.), e (с. р.): brevis, breve
- прикметники закінчення s, x
 nt- ns: cs=x:
 ingens (великий) felix (щасливий)

Але в усіх інших відмінах не відбувається зміни літер: felicis, ingentis.

Nom.	acra	brevis	brevies
Gen.	acrium	brevis	brevium
Dat.	acribus	brevi	brevibus
Acc.	acra	brevesn	brevies
Abl.	acribus	brevi	brevibus

Nom.	felicis	ingens	ingentis
Gen.	felicium	ingentis	ingentium
Dat.	felici	ingenti	ingentibus
Acc.	felicem	ingentem	ingentes
Abl.	felici	ingenti	ingentibus

Homo fortis			
Nom.	homo	fortis	homines fortes
Gen.	hominis	fortis	hominum fortium
Dat.	homini	forti	hominibus fortibus
Acc.	hominem	fortem	homines fortes
Abl.	homine	forti	hominibus fortibus

Participium (дієприкметник, дієприслівник)

Утворюється від дієслів: до основи дійсного часу додається для

1,2 дієвідміни — суф. -nt-

3,4 дієвідміни — суф. -ent-

У називному відмінку відбувається асиміляція: t зникає, з'являється s:

ornans, ornantis; legens, legentis; audiens, audientis

Gradus comparativus

Існують 3 ступені порівняння:

Звичайний ступінь — це прикметники в словниковому записі

Вищий ступінь має закінчення — ior (ч., ж. р.), — ius (с. р.)

Altus, a, um — altior, ius — вищий, вища, вище.

Прикметники вищого ступеня відмінюються за 3-ою відміною

Найвищий ступінь порівняння утворюється за допомогою суфікса, який додається до основи прикметника, а до нього додається us, a, um: altus-altior-altissimus

Прикметники найвищого ступеня відмінюються за 1,2 відміною.

Коли прикметник, який закінчується на -er, то буде errim + us
-eis, ilis-illim + us

Суплетивні форми:

Гарний bonus, a, um — melior, melius — optimus, a, um

Поганий malus, a, um — peior, peius — pessimus, a, um

Великий magnus, a, um — maior, maius — maximus, a, um

Малий parvus, a, um — minor, minus — minimus, a, um

Численний multus, a, um — plus — plurimus, a, um

Утворення прислівників

Для прикметників характерне закінчення -e (-o), якщо його утворено від прикметника 1 групи та закінчення -iter (-ter), якщо його утворено від прикметника 2 групи.

Latus, a, um (широкий) — late (широко); rarus, a, um (рідкісний) — raro (рідко)

Система часів Perfectum

Означає дію, що відбулася в минулому; що зробив?

Це Perfectum, Plusquamperfectum, Futurum2

Perfectum Activi

За допомогою особових закінчень, які додаються до основи Perfectum

1p — i imus

2p — isti istis

3p — it erunt

Для дієслів 1,4 дієвідміни перфектна основа буде закінчуватись на -v-: audire — audiv (основа), ornare — ornav (i)

Для дієслів 2 дієвідміни -u-: docere — docui (основа)

Для 3 дієвідміни -s- при цьому, якщо перед s буде b, то змінюється на p

(b — p): scribo — scripsi

c, g — x: duco — duxi

t, d — s: milto — misi

коротка голосна основи a — e: capio — cepi

do — dedi, sto — steti

незмінна основа: statuo, statui

esse

fui	fui	fuimus
fuisti	fuisti	fuistis
fuit	fuit	fuerunt

Plusquamperfectum

Дія відбувалася раніше певної дії в минулому.

Утворюється від перфектної щснови за допомогою суфікса -era + особові закінчення

-m	-mus
-s	-tis
-t	-nt

do, dedi, datum, dare — дати

dederam	dederam	dederamus
dederas	dederas	dederatis
dederat	dederat	dederant

Futurum II

Дія відбувається раніше певної дії в майбутньому.

Утворюється за допомогою суфікса eri + особові закінчення

-o	-mus
-s	-tis
-t	-nt

dico, dixi, dictum, dicere — говорити

ditero	dixerit	dixeritis
dixeris	dixerimus	dixerint

Іменники 4–5 відміни

До іменників 4 відміни належить іменники чол. роду, які в N. sing. мають закінчення — us та іменники середнього роду з закінченням — u. В Gen. sing. мають закінчення — us

Nom.	-us, u	-us, ua
Gen.	-us	-num
Dat.	-ui	-ibus
Acc.	-um	-us, ua
Abl.	-u	-ibus

До 4 відміни належать іменники жіночого роду.

Винятки:

manus, us, f — рука;	acus, us, f — голка
domus, us, f — дім;	quereus, us, f — дуб

До 5 відміни належать іменники жіночого роду, які в Nom. sing. мають закінчення s, а в Gen. sing., -ei

Nom.	-es	-es
Gen.	-ei	-erum
Dat.	-ei	-ebus
Acc.	-em	-es
Abl.	-e	-ebus

Perfectum, Plusquamperfectum, Futurum II

(Пасивні часи в системі перфектум)

Вони складені, складаються з дієприкметника минулого часу і дієслово esse (бути). Для Perfectum Pasivi

Esse у Presents;

Для Plusquamperfectum

Esse у Imperfectum;

Для Futurum II

Esse у Futurum I

Дієприкметник минулого часу не змінюється за особами, так як на особу вказує esse.

Дієприкметник (Participium Perfecti Pasivi) утворюють, додавши до основи супін закінчення в однині: -us, -a, -um (на кожний рід окремо), а у множині: i, -ae, -a. Наприклад, якщо у дієслові legere (lego, legi, lectum) — читати основа супін — lect-, то дієприкметник ту однині буде lectus, -a, -um — прочитаний, а, e; у множині lecti, ae, a — прочитані.

Coniunctivus

Дієслово не має форм майбутнього часу в умовному способі.

Activum. У Praesens в I дієвідміні голосна “a” основи змінюється на “e”; в II, III, IV дієвідмінах між основою і закінченням виступає суфікс “-a-”. Для Imperfectum характерний суфікс -re-; для Perfectum -eri-;

для Plusquamperfectum — -isse-.

Passivum. Часи Praesens та Imperfectum відрізняються від активу лише своїми пасивними особовими закінченнями. Два інші часи складні.

Perfectum = дієприкметник + esse в Praesens Coniunctivus.

Plusquamperfectum = дієприкметник + esse в Imperf. Coniunctivus.

Дієслівні суфікси

		Indicativus	Coniunctivus	
Основа презенс	Praesens	—	-a- (крім I дієвідміни)	Activum I Passivum
	Imperfectum	-ba-	-re-	
	Futurum I	-e- або -b- (з будь-якою голосною, крім -a-)	немає часу	
Основа перфект	Perfectum	—	-eri-	Лише Activum (у Passivum ці часи складні)
	Plusquamper.	-era-	-isse-	
	Futurum II	-eri-	немає часу	

De Italia

Italia est terra Europae et patria linguae Latinae. Roma est in Italia. Lingua Latina est linguarum poetarum Romae antiquae.

Про Італію

Італія є європейською землею і батьківщиною латинської мови. Рим є в Італії. Латинська мова є мовою поетів давнього Риму.

De formica et columba fabula

Parva formica in ripa essam quaerit et in aquam incidit. Columba ad formicam advolat et miseram servat. Tum columba avolat et in alta planta considit. Venit agricola columbam videt et sagittam de pharetra pronuttit. Sed formica cito accurrit et agricolam vehementer mordet. Agricola sagittam dimittit. Sic formica columbam servat.

Казка про мурашку та голуба

Маленька мурашка шукає їжу на березі і падає у воду. Голуб підлітає до мурашки і рятує нащасну. Тоді голуб підлітає і сідає високо на рослину. Приходить землероб, бачить голуба і виймає стрілу із сагайдака. Але мурашка швидко підбігає до землероба і дуже сильно кусає. Землероб випускає стрілу. Так мурашка рятує голуба.

De Neptuno, Mercurio et Aesculapia

Populi antiqui multos deos colebant. Neptunus in oceano habitabat. Nautae Neptuno equos et tauros immolabant. Mercurius, deus mercanturae, erat numtius deorum. Aesculapium mtdici colebant Graeci. Aesculapio galleos immolabant. Neptum arae plerumque in ripis bluviorum erant, Mercurii in viis, Aesculapi in lucis. Ita fabulae poetarum antiquorum narrabant.

Про Нептуна, Меркурія і Ескулапа

Давні народи шанували численних богів. Нептун жив в океані. Моряки жертвували коней і биків. Меркурій, бог торгівлі був вісником богів. Медики вшановували Ескулапа. Греки жертвували Ескулапу півнів. Жертовники Нептуна були здебільшого на берегах річок. Меркурія --на шляхах. Ескулапа-- в гаях. Таким чином розповідали науки давніх поетів.

Salve, amice. Ut se habes. Si Vales bene est nos valemus. Modie Julius, vincinus noster ad nos venit et decit: Agnos habeo et eos in campo pasco. Prope campum silva est. In silva lupi latent. Cum filio meo in campo ambulamus et agnos aspiciamus. Sol lucit, aestuamus. Somnum capimus.

Привіт друже. Як ся маєш? Якщо ти себе добре почуваш. То ми теж почувась добре. Сьогодні Юліус. наш сусід. приїхав до нас і каже: ягнят тримаю і доти на відкритому полі пасу. Неподалік поля є ліс. В лісі вовки ховаються. З дочкою моєю в полі гуляємо і ягнят наглядаємо. Сонце світить нам жарко. Дрімота нас охоплює.

De mari

Mare altum est plenum piscium et aliorum. Animalium in mari alto sunt multa et varia genera animalium. Maria habent litora, flumina ripas. In litoribus marium multae sunt aves. In maria magna et multa fl-

umina influnt. Nominibus utilitati agri et maria parent. Natura marium varia est: alia maria frigida, alia calida sunt. Multa maria Graecis et Romanis ignota erant. Deus fluminum et erat Neptunus.

Про море

Глибоко в морі безліч різновидних тварин. Моря мають узбережжя, ріки мають береги. В море впадають багато великих річок. Це корисно для людських полів. Природа морів є різкою: то холодною, то теплою. Багато морів були не відомі грекам та римлянам. Богом морів та річок є Нептун.

De Galia antiqua

Caesaris tempore in Gallia duo genera eorum hominum erat, qui aliquo honore erant: druides et equites. Nam plebs, quae ingenti vectigali gravique in iuria premebantur, servorum paenene loco habebatur. Sors ejus gravis et tristis erat. Multi de plebe homines cupientes vectigalibus liberari, in gservitute se nobilibus debant. Vita nobilium fausta erat. Druides autem omnibus vectigalibus militaque liberabantur. Ei sacrificia publica et privata curabant et in omnibus controversiis iudices erant. Equites in bello cum hastibus pugnabant. Multa de Gallorum et vita, si voletis, in Caesaris libris, qui- Commentarii de bello Gallico – inscribuntur legetis.

De puero mendaci

Nomini mendaci, etiam vera dicit, nemo credit. Puer, custos ovium, saepe iocum auxilium regavit magna voce clamans: Auxilium mihi date! Lupus adest. Vicini auxilio veniebant, sed lupum non videbant et puer eos irridebant. Aiquando lupi re vera in oves irruerunt et puer, ut autea elamavit: Lupi adsant! Auxilium mi in date! Sed nemo puero mendaci credidit et lupi multos oves arripuerant.

Про брехливого хлопця

Людині брехливий, навіть якщо вона кажу правду, ніхто не довіряє. Хлопець, овечий пастух, часто жартома просив допомоги різними голосами кричав: Допоможіть мені. Вовк наближається. Сусіди приходили на допомогу, але вовк не бачили, а хлопець з них сміявся. А коли вовки насправді напали на овець, а хлопець, як і раніше крикнув: Вовки наближаються. Допоможіть мені. Але ніхто не повірив

брехливому хлопцеві і вони не допомогли йому. І вовки зіли багато овець.

Leo et vulpes

Leo annis confectus in spelunca recubabat et quia vix magno laborare victum parabat, acgrotum simulabat. Tum regem multae visitabant, sed atiam a leone deuorabantur. Venit tandem etiam vulpes neque tamen intravis, sed lante aute liculam stetit et regem salutavit. Tum leo interragavit: cur in speluncam non intras? Vulpes respondid: Quia me vestigia terrent: multa enim in speluncam spectant, nulla retrorsum.

Лев та лисиця

Лев лежав знесилений в печері і тому ледве міг їсти їжу. Він прикидався хворим, щоб не здобувати собі їжу. Тоді багато звірів його відвідували, але від лева помирали. Тоді, нарешті, прийшла лисиця, але не увійшла. Вона привітала його. Тоді лев запитав її, чому в печеру вона не заходить. Вона відповіла: Тому що мене сліди лякають. Багато слідів ведуть у печеру, але жоден назад.

Крилаті вирази

Veni, vedi, vici – Прийшов, побачив, переміг.

Consuetudo est altera natura – Звичка – другий характер.

Non scholae sed vitae distiamus – Не для школи, а для життя вчилося.

Dum spiro spero – Поки живу, сподіваюсь.

Contra spem spero – Без надії сподіваюсь.

Post scriptum – Після написаного.

Post factum – Після зробленого.

Post dictum – Після сказаного.

Nota bene – Добре запам'ятаю.

Volens nolens – Волею неволею.

Terra incognita – Щось невідоме.

Tabula rasa – Чиста дошка (абсолютний нуль).

Mea culpa – Моя вина.

Sciencia potencia est – Знання – сила.

Philosophia est magistra vitae – Філософія – вчитель життя.

Ibi victoria ubi concordia – Де згода, там перемога.

Experientia est optima magistra – Досвід – кращий вчитель.

Mala herba cito crescit – Погана трава швидко росте.
Optimum medicamentum quies est – Найкращі ліки – спокій.
Medicus curat natura sanat – Лікар лікує, природа оздоровлює.
Qui scribit bis legit – Хто пише, той двічі читає.
Errare humanum est – Людині властиво помилятися.
Aquila non captat muscas – Орел не ловить мух.
Bis dat qui cito dat – Той допомагає двічі, хто допомагає своє-

часно.

Otium post negotium – Закінчив діло, гуляй сміло.
Lupus in fabulis – Про вовка промовка.
Per aspera ad astra – Через терни до зірок.
Elefantum ex musca facis – Робити з мухи слона.
Noli tangere circulus meus – Не чіпай мої особисті справи.
Lupus non mordet lupum – Вовк вовка не чіпає.
Tertium non datur – Третього не дано.
Si vis amari ama – Якщо хочеш бути коханим – кохай!
Ut saluto ita salutor – Як я вітаю, так і мене вітають.
Clavus clavo pellitur – Клин клином вибивають.
Victoria concordia gignitur – Перемога нагороджується згодою.
Tempora mutantur at nos mutamur in illis – Часи змінюються і ми

змінюємось в них.

Memoria minuitur nisi exercetur – Пам'ять притупляється, якщо її не тренувати.

Amicus certus in re incerta cernitur – Друг пізнається в біді.

Bene dignostitur, bene curatur – Хто добре ставить діагноз, той добре лікує.

Cognosce te ipsum – Пізнай себе сам.

Omnia mea mecum porto – Все моє ношу з собою.

Barba crescit caput nescit – Борода росте, голова пустіє.

Charta non erubescit – Папір все стерпить.

Cogito ergo sum – Мислю – значить існую.

De mortuis aut bene aut nihil – Про мертвих або добре, або нічого.

Verum amicum pecunia non para bis – Вірного друга за гроші не купиш.

Homo homini lupus est – Людина людині Бог.

Noli me tangere – Не ліз в мої справи

Qui seminat mala metet mala – Що посієш, те й пожнеш.

Divide et impera – розділяй і володій

Festina lente – Спіши повільно!

Manus manum lavat – Рука руку мие.

O tempora o mores! – О часи, о звичаї!

Ars longa vita brevis est – Життя коротке, наука вічна.

Ab ovo ad mala – Від яйця до яблука.

Andiatur et eltera pars – Нехай буде вислухана друга сторна!

Ave Casar morituri te salutant – Нехай живе Цезар!

Amicus Plato sed magis amica veritas – Платон мені друг, але істина дорожче.

Aliena vitia in oculis habemus, a tergo nostra sunt – Чужі недоліки бачимо, а свої ні.

Aut vincere aut mori! – Перемогти або померти!

Amor tussisque non celitur – Любов і камінь не сховаєш.

Amicus cognoscitur: amore, more, ore, re – Друг пізнається любов'ю, звичаєм, розмовою, ділом.

Bis repetatur – Повтори двічі!

Conta vim mortis non est medicamen in hortis – Проти смерті немає ліків.

Cave me laudas! – Бійся похвали.

Citius, atius, fortius – Швидше, вище, сильніше.

Dies diem docet – З кожним днем стаємо розумнішими.

De gustibus non est disputandum – Про смаки не сперечаються.

Edimus, ut vivamus, non vivimus ut edamus – їмо щоб жити, а не живемо щоб їсти!

Est modus in rebus – Май міру у всьому!

Exitus letalis – Смертельний кінець.

Ex ungue leone – Лева пізнаємо по кігтях.

Finis coronat opus – Кінець справи кінець.

Facile dictu, difficile factu – Легко сказати, важко зробити.

Gutta cavat lapidem non vi sed sepe cadenato – Крапля точить камінь не силою, а частим падінням.

Homo locum ornat non hominem locus – Людина прикрашає місце, а не місце людину.

Homo homini amicus, colega frater est – Людина людині: друг, товариш, ворог.

Homo sum, humani nihil a me alienum puto – Я є людина і ніщо людське не є чужим.

Invia est in medicina via sine lingua latina – Немає шляху в медицині без латинської мови.

Labor corpus firmat – Праця зміцнює тіло.

Labor omnia vincit – Праця все перемагає.

Lapsus lingue – Обмовка.

Modus vivendi – Спосіб життя.

Multum vinum bibere non diu vivere – Хто буде багато пити, той не буде довго жити!

Memento mori – Пам'ятай про смерть!

Mens sana in corpore sano – в здоровому тілі здоровий дух.

Non est fumus sine igne – Нема диму без вогню.

Non multa sed multum – краще менше, та краще.

Nosce te ipsum – Пізнай самого себе.

Nulla dies sine linea – Не дня без слова.

Non progredi est regredi – Нема прогресу, є регрес.

Non magister ad discipulum venire debet sed discipulus ad magistrum – Не вчитель має йти до учня, а учень до вчителя.

Naturalia non est turpia – Що природно, те не жакливе.

Otium post negotium – Справі час, а розвагам година.

Omne initium difficile est – Всякий початок важкий.

Persona grata, persona non grata – Важлива персона, не важлива персона.

Perpetium mobile – Вічний двигун.

Primus inter pares – Найкращий серед рівних.

Primum non nocere – Перш за все не нашкодити.

Plenus venter non studet libenter – Повне брюхо в науці глухо.

Pau pertas non est vitium – Бідність не вада.

Periculum in more – Небезпека у зволіканні.

Qui quaerit reperit – Хто шукає, той знаходить.

Quod licet Jovi non licet bovi – Що дозволено Юпитеру, те не дозволено.

Quantum satis – скільки потрібно.

Quails rex talis grex – Який хазяїн, такий і собака.

Quisque fortunae suae faber est – Кожен – коваль свого щастя.

Qui immodice bibit vina venema bibit – Той хто п'є багато вина, п'є отруту.

Repetitio est mater studiorum – Повторення мати навчання.

Radicer doctrinae amarae sunt fructus dulces – Корені навчання гіркі, а плоди солодкі!

Si vis esse sanus saepe lama manus – Якщо хочеш бути здоровим, частіше мий руки!

Status quo – Життєвий статус.

Si vis pacem para pacem – Якщо хочеш миру, борись за нього!

Sulus populi summa lex est – Благо народу – вищий закон.

Solus cum sola non erunt recitare "Pater noster" – Чоловік та жінка не будуть читати "Отче наш" наодинці.

Scio me nihil scire – Знаю, що я нічого не знаю.

Scientia potencia est – Знання – сила.

Sola dosis facit venenum – Тільки доза визначає, де отрута.

Sapienti sat – Розумний зрозуміє.

Sero tarde venientibus ossa – Хто пізно родить, той собі шкодить.

Tria mala aequae nocent; sterelites, morbus, i vecinus – Три зла однаково шкодять: бездітність, хвороба і сусід.

Tres faciunt colegium – Троє складають колегіум.

Unum habemus os, duas autem aures, ut plus audiamus minus dicamus – Маємо один рот і два вуха, щоб багато слухати і мало говорити.

Una girundo non facit ver – Одна ластівка не робить весну.

Vivere est militare – Жити – значить боротися.

Vivere est cogitare – Жити – значить пізнавати.

Vis vim vi pelit – Сила силою силу жене.

Vivere memento – Пам'ятай про життя.

Vade mecum – Йди зі мною.

Usus optimus magister est – Досвід найкращий вчитель.

Non enim tam praeclarum Latine scire quam turpe nescire – Не настільки соромно знати латинь, як наскільки не знати її.

Alter ego – Друге я.

Aut Casar aut nihil – Або пан або пропав.

Alma mater – Мати-годувальниця.

Barba non facit philosophum – Борода не робить філософом.

Dura lex sed lex – Поганий закон – також закон.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Мирошникова В. И., Федорова Н. А.* Учебник латинского языка. — М.: Изд-во МГУ, 1985.
2. *Сенів М. Г., Скорина Л. П., Постова Н. С.* Підручник з латинської мови для учнів гуманітарних коледжів, ліцеїв, гімназій. — К., СІНТО, 1994.
3. *Ярхо В. Н., Лобода В. И.* Латинский язык. — М., 1969.
4. *Ярхо В. Н., Лобода В. И.* Латинский язык. — М., 1983.

Додаткова

1. *Мирошникова В. И., Федорова Н. А.* Учебник латинского языка. — М.: Изд-во МГУ, 1985.
2. *Тройський И. М.* Очерки по истории латинского языка. — М.; Л., 1953.
3. *Ярхо В. Н., Кайман Н. Л. та ін.* Латинський язык. — М.: Высш. шк., 2002.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Мета і завдання навчання	3
Теми для самостійного опрацювання	5
Declinatio	6
Список літератури	22

Відповідальний за випуск
Редактор
Комп'ютерне верстання *Н. М. Музиченко*

Зам. № ВКЦ-4408

Формат 60 84/16. Папір офсетний.
Друк ротатійний трафаретний. Наклад пр.
Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП
ДП "Видавничий дім "Персонал"
03039 Київ-39, пр. Червонозоряний, 119, літ. ХХ
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008